

SALON SEUDUN SANOMAT

VIIKONVAIHDE

Tuottaja
Mikko Kiviluoto ☎ 7702 341
Fax: 7702 300
sss.viikonvaihte@sss.fi

Salon elektroniikan nousun nimi on:

Fjalar Nordell, Salora

SSS-Kauko Mäntylä

Yhden ihmisen merkitys on toisinaan poikkeuksellisen suuri.

Millainen Salo olisi ilman **Fjalar Nordellin** vaikutusta? Tietää ei voi, mutta olettaa sopii: todennäköisesti hyvin toisenlainen. Nordellin (1903–1976) elämä selittää

pitkästi sen, miksi Salo nyt kukoistaa elektroniikan keskuksena.

Alussa oli kahden miehen nyrrkipaja. Nordell & Koskinen rupesi Turuntien varren talossa tekemään ja myymään radioita huhtikuussa 1928.

Verstas kasvoi Nordellin johdossa Salo-

raksi, yli 2 000 työntekijän TV-tehtaaksi 70-luvun alkuun mennessä. Meriniityn nykyinen Nokia-maailma linkittyi monin tavoin Saloran vaiheisiin.

Kun tuota kasvukaarta miettii, alkaa kiinnostaa, millainen ihminen F.A. Nordell mahtoi olla.

Kahden viikon kuluttua tulee kuluneeksi 60 vuotta salolaisen radioverstaan nimenmuutoksesta. Jatkosodan jälkeen uudelleen käynnistettyä radioverstaasta tehtiin osakeyhtiö.

Yhtiö tarvitsi iskevän nimen. Vanha nimi "Radioliike Nordell & Koskinen, om. Nordell & Laakso" tuotti – ymmärrettävää kyllä – käytännön hankaluuksia.

Uuden nimen valinta kävi luonnostaan. Verstaan radiot olivat jo vuodesta 1937 kulkenet Salora-merkin alla. Nyt samaa nimeä alkoi käyttää koko firma.

Fjalar Nordellin tytär **Leila Tuomela** tietää Salora-nimen syntytaustan.

– Isän sisko ja hänen miehensä olivat meillä kylässä, ja uutta radion nimeä pohdittiin. Siinä se tuli. Isä keksi sen itse ja kirjoitti muistiin Klubi-askin kanteen. Salosta ja radiosta se tulee, Salora.

– Itse hän teki sen ensimmäisen Salora-logonkin, sen jossa on semmoinen pyörä.

Nimi keksittiin Turuntien varren talossa, tontilla, jota vastapäätä nyt on Fribergin Esso.

Ajoitus ratkaisee

Radiopajan henkin jäänemisestä voi jälkempäin päätellä, että ajoitus osui. Radion yleistyminen 20-luvun lopulta alkaen loi kysyntää, johon itseoppineet Nordell ja **Lauri Koskinen** koettivat vastata.

Kahden miehen paja muutti 1929 Turuntie 8:aan, vastapäätä nykyistä Osuuspankkia. Fjalar Nordell myi, hoiti kirjanpitoa, rakensi ja myös asensi radioita ympäri maakuntaa. Tuotantovastuu oli pääosin Koskinen.

Kymmenen laajennuksen ja 45 vuoden jälkeen Salorasta oli tullut maan suurin elektroniikkayritys, kotimaan markkinoiden hallitsija ja merkittävin elektroniikkaviejä.

Ajoitus oli osunut useita kertoja, ja osumat olivat yrityksen kokoon nähden räjähdysmäisiä. Kasvuun sysäsivät vuorolleen Salossa tehdyt Suomen ensimmäiset ula-radiot 50-luvun alussa, mustavalkotelevisiot 50-luvun lopussa sekä väritelevisiot 60-luvun lopussa.

Saloran luovat taiturit **Martti Juva** ja **Lauri Lindroos** tekivät 60-luvun alussa myös radiopuhelimen ensiversion. Juva pystyi vakuuttamaan toimitusjohtaja Nordellin siitä, että radiopuhelimesta oli tulevaisuutta, vaikka televisio ylivoimainen ykkösasia olikin.

Tulevaisuutta varten ostettiin vuonna 1974 uusi tontti rautatien toiselta puolelta Meriniityltä. Sillä alueella toimii nyt Nokia.

Nordelleilta Nokialle

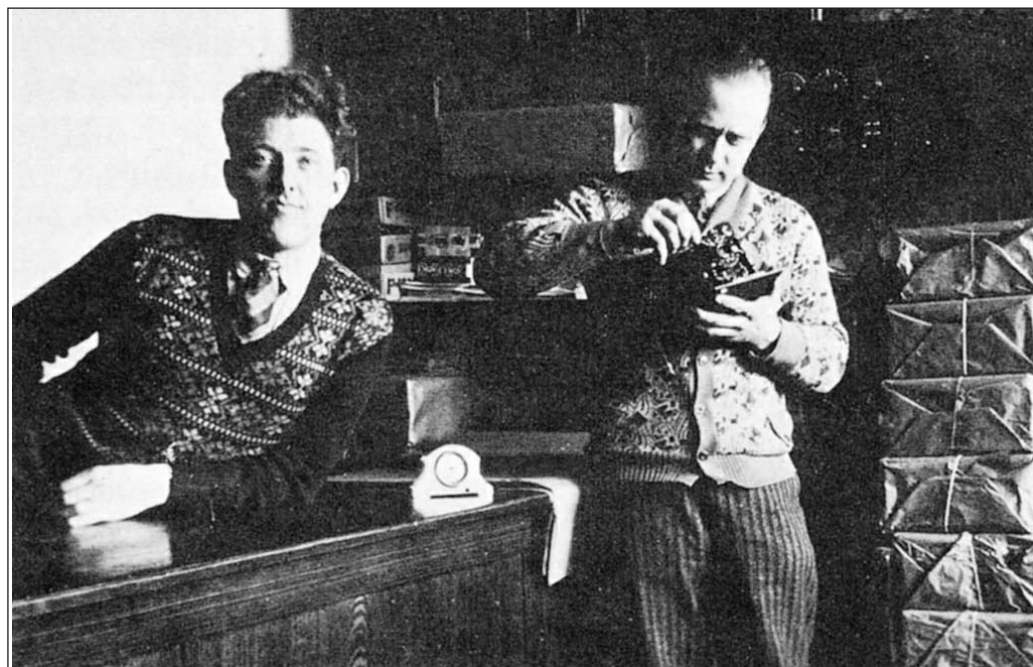
Salora päätyi monien järjestelyjen kautta Nokian omistukseen 1980-luvulla. Nordellin suku joutui luopumaan Saloran omistuksesta maanlaajuiseen skandaalin jälkeen 70-luvun lopulla. Mm. veronkierto- ja lahjontaepäselvyyksien vuoksi käytiin monivuotinen oikeusprosessi. Oikeus langetti syyllisiksi todetuille tuomioita. Niitä tuli mm. Salora-johdolle ja eräille korkeille virkamiehille.

Vuorineuvos Fjalar Nordell ehti kuolla ennen kuin Salora-jupakka tuli ilmi. Tytär **Leila Tuomela** ja hänen miehensä **Hemmo Tuomela** sanovat, ettei Nordell tiennyt epäselvyyksistä, joita hänen seuraajansa aikana tehtiin.

– Niin me uskomme. Hän oli ehdottoman rehellinen ihminen. Oli valitettavaa, että hänen mainettaan tahrattiin.

Leila ja Hemmo Tuomelan albumi
Saloran toimitusjohtajan Fjalar Nordellin toiminta on vaikuttanut olennaisesti siihen, millainen kaupunki Salo nyt on. Kuva vuodelta 1960.

Fjalar Nordell (vas.) ja hänen yhtiökumppaninsa Lauri Koskinen liikkeessään 1930-luvulla. Kuva kirjasta Saloran viisi vuosikymmentä.

NIMENMUUTOS RADIOALALLA

Salora-radioita valmistaa nyt Salora Oy.

Vuonna 1928 perustetuun toiminteen NORDELL & KOSKINEN tultua nyttemmin muutetuksi osakeyhtiöksi nimeltä SALORA OY, toimintamme jatkuu uuden toiminteen puitteissa täydessä laajuudessaan

Salolainen radioverstaas otti 60 vuotta sitten yhtiönimekseen Salora Oy. Samannimisistä radioista oli tehty vuodesta 1937.

Salora Oy:n uusi hallintorakennus valmistui Turuntie 8:aan vuonna 1956. Väkeä yhtiössä oli jo yli 300.

"Hän yleensä sanoi, että miettii vähän..."

Fjalar Anton Mauritz Nordellin isä oli kotisin Kemionsarelta, ja äiti Halikosta. Fjalar – kuten omaiset häntä tuttavallisesti kutsuvat – aloitti kansakoulupohjalta Salossa puoti-puksuna vuonna 1918. Yrittäjänä hänen ensimmäinen toimialansa oli nahkojen ja vuotien välitys.

Asiat menivät järjestyksessä, kuten ne Nordellilla kuuluvat aina menneen: ensin radioverstaas, sitten avioliitto **Ester Vuorisen** kanssa ja pian kolme lasta.

– Heillä oli rakkausavioliitto. Meitä lapsia aina hävetti, jos meillä oli joku käymässä, kun isä lähti töihin. Hän antoi nimittäin aina lähtiessään suukon äidille, muistelee Leila Tuomela.

– Mies oli rauhallinen ja harkitseva, mutta vaimo ihan toista maata, nopea ajatuksissaan ja ideoiva. Näin kuvaa appivanhempiaan Hemmo Tuomela.

Työ imaisi Fjalar Nordellin syövereihinsä. Tyttären aikalaistodistus valaisee tilannetta: – Hän ei ollut paljon kotona, vaan paljon töissä. Mutta kun oli kotona, oli meidän lasten kanssa: hiihettiin Valhojassa, harrastettiin korkeushyppä ja muuta urheilua.

Lukemalla oppii

Nordell rakensi uutta tekniikkaa leipäpuunaan. Täysin vihreänä alalle tulleen on täynnä olla oppimis- ja omaksumiskyvyltään hyvä?

– Hän luki ihmisen paljon. Kävi paljon

kurssseja ja luki aina. Hän sanoi, että hän lukee läksyjä. Läksyjä – Saloran paperiä – riitti elämän loppuun asti, Leila Tuomela sanoo.

Nordellin luonnetta kuvataan eri muistelmälähteissä sangen yhtäpitävästi. Hänen kerrotaan olleen rauhallinen, harkitseva ihminen, joka rakensi itselleen auktoriteettia huutamatta. Hän oli helposti lähestyttävä, keskusteli luontevasti niin työntekijöiden kuin herrojen kanssa. Hänen ei tiedetä suutuneen, mutta paineessa nähtiin Klubin saluvan hyvin tiheästi.

Tytär ja vävy sävyttävät edelleen kuvaa. Nordell piti kalaruostaa, etenkin nahkiaisista. Tanssi mielellään ystäväperheiden kanssa pidetyissä perhejuhlissa. Rentoutui intimoisena penkkiurheilijana ja kesämökin puutarhurina mökillä. Se-

pitti lastenlapsille satuja Halikonlahden kalastajista, Iso-Virtasesta ja Kirmakka-Virtasesta.

Kauppalan katukuvassa Nordell rouvineen tunnettiin säännöllisistä iltakävelyistä. Tutustuttiin monien muiden kauppalaisten tavoin näytekkunoihin.

– Heidän salolainen tapansa sanoa se oli: mennään käymään. Tarkoitti, että mennään kävelemään, selviää Hemmo Tuomela.

Yritys ja verot
Ymmärsivätkö salolaiset 50-luvulla, millainen kultamuna Turuntie 8:ssa piti majaa? Olitinko firmasta ylpeitä?

– Ei kai sitä sen erityisemmin ajateltu. Se oli enemmän arkaa vaan. Mukava tietysti oli, että työpaikkoja tuli.

– Kauppalaista kyllä kysivät Saloran johdolta budjetointeaikana, millainen vuosi on tulossa. He tiesivät sitten oman budjetinsa laittaa vähän sen mukaan. Sama tahtaa olla nykyisinkin, Leila Tuomela pohtii.

– Ja kyllähän isä seurasi tarkkaan verotiedoista, koska päästään äyrimäärissä sokereita ohi. Se tapahtui 50-luvun alussa.

Nordellin jalat olivat tiukasti salolaisen maan pinnalla. Hänen sanotaan usein toden-

neen, että hyvin menestyvän yrityksen velvollisuus on maksaa kunnolla veroa.

50-luvulla hän ehti istua myös päättämässä verojen käytöstä kauppalanvaltuustossa. Pitkään Nordell kuului myös johtokuntaan kaupakamarissa, yrittäjäjärjestössä ja monissa alansa yhdistyksissä.

Keinot keksitään

Hemmo Tuomela tuli Saloraan töihin 50-luvun alkupuolella, Saloran kovan nousun aikaan.

Leila ja Hemmo Tuomelan käsitys on, että Fjalar Nordell ei tiennyt 70-luvun Salora-skandaaliin liittyneistä epäselvyyksistä. 70-luvun lopun tapahtumat johtivat siihen, että Salora Oy luisui pois Nordellin suvun omistuksesta.

– Armeijan jälkeen palasin. Fjalar Nordell tuli juttelemaan, ettei hän ymmärrä näistä radiokomponenteista 'paljon mitään' ja ettei hän kerkii tekemään kaikkea. Niin että voisinko minä yrittää tulla ostajaksi.

Yhtäaikaisesti vallitsi hurja kysyntä ula-radioista ja kova pula raaka-aineista. Esimerkiksi muuntajiin haalittiin Strömbergiltä sähkömoottorin teossa jäänyttä jätettä.

Kun levysoitin-radioyhdistelmän kansion kannattimien ei saatu tuontilissenssiä, Nordell lähetti ostopäällikkö Tuomelan Ruotsiin, jossa tavaraa oli. Tuomela tuli junalla Tornion kautta kapsäkki ja salkku täynnä kannattimia ja selitti tullimiehille, että hän ja hänen veljensä rakentavat omakotitaloa...

– Vasta joskus jälkempään sanoi Fjalarille, että oli aika tiukka paikka tullissa.

Valtion perustetta tuontilissenssin epäämiseen voi myös sanoa aika tiukaksi: "Elektroniikkateollisuudella ei ole Suomessa elinmahdollisuuksia."

Uusiin ulottuvuuksiin

Turuntie 8:n tontille 1956 valmistuneessa päämajassa Nordell, hänen yhtiökumppaninsa **H. Olavi Laakso** ja Martti Juva olivat yhtä mieltä siitä, että ollaan heti täysteholla mukana, kun suomalainen TV-toiminta alkaa.

Sama tarkkailu ja vaisto toimivat 60-luvun alussa. Nordell laski, että väri-TV on Suomessa tosiasia ennen 70-luvun alkua. Kun vienti alkoi Etä-sopimuksen jälkeen vetää, oli taas laajennettava, nyt uudelle tontille radan tuntumaan.

– Työratkaisuisia hän oli harkitseva. Jos meni esittämään asiaa, hän yleensä sanoi, et-

tä miettii vähän. Seuraavaan päivään meni ennen kuin hän antoi päätöksen – ellei ollut jokin kiiretilanne, kertoo Hemmo Tuomela.

Saloran asema ja merkitys ponkaisivat 60-luvun myötä yhä uusiin ulottuvuuksiin. Uutta hallintorakennusta nykyisen Mariankadun varrella tuli keväällä 1972 viikkimään pääministeri **Kalevi Sorsa**. Samana vuonna Nordell ja Laakso käittelivät juhlaseremoniasa **Urho Kekkonen**; Salora sai presidentin vientipalkinnon.

Hemmo Tuomela muistuttaa, että 70-luvun taitteessa myös maan etevin radiopuhelinosasto oli Salossa.

– Kun puhelinten jaksolukuja ja muita määriteltiin, Helsingistä puhelin- ja lennätinhallituksen jäsenet tulivat kysymään, mitä osataan. Täältä saadun tiedon mukaan tehtiin maahan normeja.

Finaali

Vuoden 1973 lopussa vuorineuvos Nordell jätti toimitusjohtajuuden. Paikalle asetettiin hänen poikansa **Jouko Nordell**. Isä jäi edelleen yhtiön hallituksen puheenjohtajaksi.

Hän rakennutti Rinteentielle lähelle Myllymäkeä uuden talon, josta oli komea näkymä suoraan uudelle tehtaalle. Talossa toimii nykyään Hotelli Fjalar.

Kesällä 1976 Nordell katseli televisiosta, miten Lasse Viren selviytyi Montrealin olympialaisten kymppin loppukilpailuun.

Kilpailun jälkeen sydän teki tenän. Kovettu penkkiurheilija ei ehtinyt nähdä finaalia.

Lähteet:
Leila ja Hemmo Tuomelan haastattelu
Harri Kalpa: Saloran viisi vuosikymmentä